

Η ΠΕΡΙ ΙΔΕΩΝ ΘΕΩΡΙΑ ΤΟΥ ΠΛΑΤΩΝΟΣ

ΥΠΟ

PAUL NATORP

(Μετάφρασης Μιχ. Τσαμαδοῦ 1929. Έκδ. οίκος δ «Κοραής».

Εἰς τὴν ἀρχήν του, ὅπως μὴ δημοσιεύῃ γενικῶς βιβλιοκρισίας, αἴτινες ἄλλωστε ἀποτελοῦν καὶ τὴν συνηθεστέραν ἐνασχόλησιν γραφόντων καὶ ἀναγινωσκόντων ἐν Ἑλλάδι, τὸ Ἀρχεῖον Φιλοσοφίας καὶ Θεωρίας τῶν Ἐπιστημῶν, νομίζει ὅτι πρέπει νὰ κάμη μίαν ἔξαιρεσιν ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς ὑπὸ τοῦ κ. M. Τσαμαδοῦ μεταφράσεως τοῦ κλασσικοῦ ἔργου τοῦ Natorp «Ἡ περὶ τῶν ἴδεῶν θεωρία τοῦ Πλάτωνος». Θεωρεῖ ὅτι πρέπει νὰ ὑποσημειώσῃ τὴν ἄξιαν τῆς ἐμφανίσεως Ἑλληνιστὶ ἐνδὲ πρόγματι φιλοσοφικοῦ ἔργου, ἀποτελέσαντος σταθμὸν ὅχι μόνον εἰς τὴν Ἑλλείην, τὴν ἐσχάτως τόπου σημαντικήν, τῆς πλατωνολογίας, ἀλλὰ γενικῶς καὶ τῆς ἴδεοκρατικῆς φιλοσοφίας καὶ νὰ εἰσαγάγῃ τοὺς ἀναγνώστας του εἰς τὰς γενικὰς γραμμὰς τοῦ ἔργου, εἰς τρόπον ὥστε νὰ καταστῇ εὐχρηστότερον εἰς πάντα δστις θὰ ἥθελε νὰ τὸ μελετήσῃ.

Ἡ παραφθορὰ καὶ ἡ παρερμηνεία, μοῖρα τῶν μεγάλων σκέψεων, ἐμφανίζεται πάντοτε ἀνάλογος πρὸς τὴν ἀπόστασιν ἥτις χωρίζει τὴν σκέψιν ἀπὸ τὸν κοινὸν νοῦν. Θὰ ἥδυνατό τις νὰ συγγράψῃ μίαν φιλοσοφικὴν ἵστορίαν, ὡς τὴν ἵστοριαν τῶν παρερμηνειῶν τοῦ Πλάτωνος. Κυριωτάτη αἰτία τῆς κακῆς αὐτῆς μοίρας εἶναι ἡ ἀντίληψις τοῦ μεγίστου καὶ ἀμέσου μαθητοῦ του, τοῦ Ἀριστοτέλους, περὶ τῆς πλατωνικῆς θεωρίας τῶν ἴδεῶν. Ο Ἀριστοτέλης ἐγκαίνιασε τὴν δοξασίαν ὅτι αἱ ἴδεαι εἶναι οὖσαι, ἢν ὅχι χρονικὰ καὶ τοπικά, πάντως ὅντα ἔχοντα διαιρέτητα πρὸς τὰ ὑλικὰ ὅντα, καὶ ἐμέμφη δ Ἀριστοτέλης τὸν Πλάτωνα, ὅτι ἔθετε τὴν οὖσαν τῶν ὅντων ἐκτὸς ἔαυτῶν, ἐνῷ οὗτος τὴν ἔθετεν εἰς αὐτὰ ταῦτα ὑπὸ τὴν

ζννοιαν τῆς ἐντελεχείας. Ἡ ἀριστοτελεικὴ ἀντίκρουσις ὑπερίσχυσε τῶν πλατωνικῶν κειμένων πρὸς τὰ δόποια δὲν ἐτέλει εἰς σχέσιν πραγματικήν. Καὶ εἰς αὐτὴν τὴν πρώτην καὶ εἰς τὴν νεωτέραν Ἀκαδημίαν δὲν φαίνεται νὰ διετηρήθῃ καθαρὰ ἡ θεωρία τῶν ἴδεων. Ὁτε δὲ, ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν νεοπυθαγορείων, ἐστράφησαν οἱ ἀπολογηταὶ καὶ οἱ πατέρες τοῦ χριστιανισμοῦ πρὸς τὴν ἀρχαίαν φιλοσοφίαν, διὰ νὰ διατυπώσουν ἐλλόγως τὰ δόγματα τῆς νέας θεοσκείας, αἱ μυθολογικαὶ ἐκφράσεις τοῦ Πλάτωνος περὶ τῆς θεωρίας μάς διὰ νὰ πλάσουν μίαν κοσμοθεωρίαν εὔληπτον καὶ εύπρόσδετον ἴδεων, τοὺς παρέσχον δαψιλὴν τροφὴν καὶ ἀτελευτήτους ἀφορτῶν ἴδεων, τοὺς παρέσχον δαψιλὴν τροφὴν καὶ ἀτελευτήτους ἀφορτῶν ἴδεων. Ο «ὑπερουράνιος τόπος», ὃς ποιητικῶς ἐκφυάζει ὁ Πλάτων τὸν νοητὸν κόσμον, ἔγινε ὕρισμένον σημεῖον τοῦ χώρου. Ἡ σκέψις κατέστη, οὕτως εἰπεῖν, τοπική, καὶ μετουσιώτετο εἰς χριστιανικὸν παράδεισον. Αἱ ἐπιστημονικαὶ ζννοιαὶ τοῦ Πλάτωνος ἔγιναν πρὸς τοῦτο μῦθοι· ἡ δὲ γνῶσις, καίτοι τὸ θεῖον ἐξηκολούθησε νὰ δνομάζηται Λόγος, ἐτέθη εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς πίστεως. Ἡ φιλοσοφία ὡς *ancilla theologiae* διετήρησε τὸ βάρος τῆς πλατωνικῆς παραφύσης δι’ ὅλου τοῦ μεσαίωνος. Χαρακτηριστικὴ διὰ τὴν τοπικότητα τῆς σκέψεως εἶναι κατ’ ἔξοχὴν ἡ «Θεία Κωμῳδία», ἡ ὄλοκληρωτικὴ αὕτη ἐκφράσεις τῶν μέσων χρόνων. Καὶ αὐτὸς ὁ μέγας ἀγὼν μεταξὺ nominalismus καὶ realismus ἔχει σαφῶς τὴν πρώτην πηγὴν του εἰς τὴν ἀντίθεσιν τοῦ πλατωνισμοῦ καὶ τοῦ ἀριστοτελισμοῦ. Εἰς τὸ μεταίχμιον τοῦ μεσαίωνος καὶ τῆς ἀναγεννήσεως ὁ μέγας κληρικὸς καὶ φιλόσοφος Cusanus, ἐλθὼν ἐν Κωνσταντινούπολει εἰς ἐπαφὴν μετὰ τοῦ πλατωνίζοντος Βησσαρίωνος, ἔχων δὲ καὶ βαθείαν μαθηματικὴν μόρφωσιν, ἐπανῆλθε πρὸς τὸν Πλάτωνα κατὰ τρόπον νέον, ἐν συγκρίσει πρὸς τὰς μεσαιωνικὰς ἀντιλήψεις. Ἡ ἐπιστήμη τῆς Ἀναγεννήσεως, χριστιανισμεῖσα ἀπὸ τὸν χριστιανισμόν, ἐπανεῦρε διὰ τῶν μαθηματικῶν, γνήσια πλατωνικὰ στοιχεῖα ἀλλὰ χωρὶς ἄμεσον ἰστορικὴν ἀναφορὰν εἰς τὰ πλατωνικὰ κείμενα. Ἀπὸ τοὺς φιλοσόφους τῶν γεωτέρων χρόνων ὁ Leibniz πρῶτος φαίνεται νὰ ἐπανέρχεται εἰς τὰς πλατωνικὰς πηγάς. Ο δὲ Kant καὶ αὐτὸς ἔχοησιμοποίησε τὸν ὅρον τῆς ἴδεας, περιορίσας αὐτὸν εἰς τὰς ὑψίστας ἴδεας, εἰς τὰ ὕψιστα εἴδη τοῦ ἀγαθοῦ. Μεταξὺ τῶν διαδόχων τοῦ Kant, ὁ Schelling καὶ ὁ Hegel ἐπιστρέφουν κατὰ τρόπον δημιουργικὸν πρὸς τὴν θεωρίαν τῆς ἴδεας. Μετὰ τὴν σημειωθεῖσαν

κατὰ τὰ μέσα τοῦ παρελθόντος αἰώνος κατάπτωσιν τῆς φιλοσοφίας, ἡ πλατωνικὴ Ἰδέα ἀναζῇ μὲ τὴν ἀναγέννησιν τοῦ νεοκαντισμοῦ καὶ ἀναζῇ Ἰδίως διὰ τῆς σχολῆς τοῦ Μαρβούργου. Μετὰ τὸ ἔργον τοῦ Ἰδρυτοῦ τῆς σχολῆς Cohen, Platos Ideenlehre u. die Mathematik, ἐδημοσιεύθη τὸ 1902 τὸ θεμελιῶδες ἔργον τοῦ Naturp περὶ τῆς θεωρίας τῶν Ἰδεῶν τοῦ Πλάτωνος. Αὐτὸς εἶναι τὸ ἔργον τὸ ὑποῖον, ἔχων φέρει τὸ προύποθεσιν τὰς φιλολογικὰς ἐργασίας τοῦ παρελθόντος αἰώνος, κατάρθωσε νὰ ἀπορρίψῃ τὸ ἄχθος μακραιώνων παρανοήσεων, νὰ φθάσῃ ἐγγύτερον πάντων εἰς τὸ ἀληθὲς πνεῦμα τῆς πλατωνικῆς Ἰδεολογίας καὶ νὰ φέρῃ οἶνον γέφυραν ἐνοῦσαν τὴν Ἰδεοχαρακτικὴν τῶν ἀρχαίων μὲ τὺς νεωτάτας ἐπιστημονικὰς μορφὰς τοῦ νεοκαντισμοῦ. Οὐδὲν βιβλίον δὲν παρέχει σαφεστέραν εἰκόνα τῆς συστηματικῆς ἐνότητος ἥτις διακατέχει τὰ Ἰδεοχρατικὰ συστήματα καὶ τῆς ἀμέσου καὶ ἐμμέσου ἔξαρτήσεως αὐτῶν ἀπὸ τὴν πλατωνικὴν θεωρίαν.

Ο «ὑποθετικὸς» χαρακτὴρ τῶν Ἰδεῶν καὶ ἡ ἐκ τῶν Ἰδεῶν, διὰ τῆς «κοινωνίας» αὐτῶν, δημιουργία τῶν «εἰδῶν» καὶ ἡ πρὸς αὐτὰς ἀναφορὰ τῆς πραγματικότητος ὡς καὶ ὁ δι' αὐτῶν καθορισμὸς αὐτῆς, εἶναι ἀρχαὶ αἱ ὅποιαι παραμένουν ἀληθεῖς ὅσον καὶ ἡ μαθηματικὴ σκέψις, ἥτις ἀλλωστε ἀποτελεῖ ἐν τῇ πραγματοποίησει τῆς καὶ τὴν ἐπαλήθευσιν αὐτῶν. Ως ἐκ τούτου καὶ ἡ θεωρία τῶν Ἰδεῶν ἀνεγεννήθη μὲ τὴν μαθηματικὴν ἐπιστήμην τῆς Ἀναγεννήσεως καὶ μετὰ ταῦτα τῶν νεωτέρων χρόνων. Ρητῶς ἐθεώρει ὁ Νεύτων τὰς ἀρχὰς ιου ὑποθέσεις, δηλαδὴ πλατωνικὰς Ἰδέας. Καὶ τὰς ὑποθέσεις αὐτὰς ἐθεώρει ὡς τὴν πρώτην ἀλήθειαν τῆς φύσεως. «Hypothesis non fingo». Ἄλλὰ καὶ κατὰ τὸν νεωτάτους χρόνους, ἡ Ἰδεοχρατία ἀνεγεννήθη κυρίως ἀπὸ μαθηματικῶς πεπαιδευμένους φιλοσόφους. Ἡ Ἰδεοχρατία καθίσταται δυσχερέστατα καταληπτὴ ἀνετοποίησεως τῆς ἐπαλήθευσεως τῆς διὰ τῶν φυσικομαθηματικῶν ἐπιστημῶν. Ἄφ' ἣς χεροῦς καὶ χρόνος καταστοῦν ποσότητες, ἡ δὲ ποσότης ἀποδειχθῆ ὅτι εἶναι καθαρὰ μορφή, κατηγορία τῆς διανοίας, δημιουργεῖται μία ἔξαρτησις τοῦ αἰσθητοῦ κόσμου ἀπὸ τὴν διάνοιαν. Ἡ δὲ ἔξαρτησις αὗτη συνίσταται εἰς τὸ διὰ τὰ ἀντικείμενα περὶ ὃν κρίνομεν, δηλαδὴ τὰ ὅποια γνωρίζομεν, ἔνέχουν τὸ στοιχεῖον τῆς ποσότητος, καὶ ὡς ἐκ τούτου δὲν εἶναι οὐδέποτε καθαρῶς αἰσθητά, ἀλλὰ ἀποτε-

λοῦνται ἐκ τῆς μέσεως αἰσθητῶν καὶ νοητῶν στοιχείων. Τὰ δὲ νοητὰ αὐτὰ στοιχεῖα, ώς π. χ. ἡ ποσότητη, «ὑποτίθενται» διὰ τὴν γνῶσιν τοῦ ἀντικειμένου, εἶναι ἴδεαι. Διὰ τῆς ποσότητος—βεβαίως ὅχι μόνον δι' αὐτῆς—καθίσταται τὸ αἰσθητόν τι πράγματι ἀντικείμενον γνώσεως. Διὰ τῆς «ἀναφορᾶς» τοῦ αἰσθητοῦ αὐτοῦ πρὸς τὰ «εἴδη», τὰς «ἴδεας» δημιουργεῖται τὸ ἀντικείμενον τῆς γνώσεως. Αἱ ἴδεαι δηλ. αἱ ὑποθέσεις, ὅποι αὐτὴν τὴν ἔννοιαν, γεννῶσι τὴν φύσιν. Χωρὶς τὴν ποσότητα, χωρὶς γενικῶς τὰς ὑποθέσεις αὐτάς, αἱ ὅποιαι δὲν ἔχουν αἰσθητὸν ἄλλα νοητὸν χαρακτῆρα, δὲν θὰ ὑπῆρχον ἀντικείμενα διὰ τὴν γνῶσιν, δὲν θὰ ὑπῆρχε φύσις.

Τὸ ὅτι μία τοιαύτη θεωρία προκύπτει ἀπὸ τὸ ἀναλυτικὸν μέρος τῆς Κριτικῆς τοῦ καθαροῦ λόγου, ἡτο συμπέρασμα οὐχὶ δυσχερές. Ἀλλὰ τὸ νά ἀποκαλυφθῇ ἡ τοιαύτη θεωρία καὶ εἰς τὰ τόσον ἀπὸ παρεξημητείας βεβαυμένα πλατωνικά κείμενα, νὰ ἀποκαλιφθῇ δηλαδὴ δτι δ Πλάτων ἐσκέφθη ὅπως σκέπτεται ἡ ἐπιστήμη τῶν ιεωτέρων χρόνων, αὐτὸ διτο ἀθλὸν ἐπιστημονικὸν ἐκ τῶν μεγίστων ἐν τῇ Ἰστορίᾳ τῆς φιλοσοφίας. Κατέναυτὶ τῆς ἐνότητος, τῆς ἄλλως τε εὐχεροῦς τοῦ ἐμπειρισμοῦ, κατέστη οὕτω καταφαιεστέρα ἡ συνοχὴ τῆς ἴδεοκρατικῆς μεθόδου, εἰς τρύπον ὥστε νὰ δύναται τις, κατοπτεύων τὰς γενικὰς γραμμὰς τῆς Ἰστορίας, νὰ διακρίνῃ τὸν σταθερὸν ἀνταγωνισμὸν Πλάτωνος καὶ Ἀριστοτέλους, ἐφ' ὅσον οὕτος δὲν ἔξερχεται τοῦ ἐμπειρισμοῦ, ὅχι μόνον κατὰ τὸν μεσαίωνα, ἀλλὰ καὶ δι' ὅλων τῶν ἐποχῶν.

Ο *Natorp* καθορίζει ἐπιγραμματικῶς τὸν ἀνταγωνισμὸν αὐτὸν λέγων, δτι διὰ μὲν τὸν Πλάτωνα τὸ ἀντικείμενον τῆς γνώσεως εἶναι πρόβλημα, διὰ δὲ τὸν *Ἀριστοτέλην* εἶναι τι δεδομένον. Ο μὲν πλατωνισμὸς θέτει τὴν πληρότητα τῆς γνώσεως, ώς ἐν ἰδανικὸν τέρμα πρὸς τὸ ὅποιον βαδίζει ἡ γνώσκουσα συιείδησις διὰ τοῦ ἐκάστοτε ἀκριβεστέρου «κατηγορηματικοῦ καθορισμοῦ» τοῦ ἀντικειμένου. Ἀλλὰ δὲ πλήρης καθορισμὸς σημαίνει πάντοτε καθορισμὸν σχέσεων, «κοινωνιῶν» κατὰ Πλάτωνα, αἱ δὲ σχέσεις αὗται εἶναι ἀπειροι. Δι' αὐτὸ δι ἐπιστήμη πάντοτε προοδεύει, ἀλλὰ καὶ ποτὲ δὲν σταματᾷ. Οὐδέποτε φθάνει εἰς τὴν ἀπόλυτον γνῶσιν, διότι οὐδέποτε ἡ διακατοχὴ τοῦ αἰσθητοῦ ὅποι τοῦ γοητοῦ δὲν φθάνει εἰς τὸ σημεῖον. Φστε τὸ αἰσθητόν νὰ ἔξαντληθῇ. Εἶναι καὶ κατὰ τοῦτο ἀπειρον. Ο ἐμπειρισμὸς ἀντιμέτως θεωρεῖ δτι τὰ ἀντικείμενα εἶναι ἀμέσως δεδομένα εἰς τὰς α-

συνειδήσεις. Δὲν λαμβάνει υπόψιν τὴν δημιουργικὴν «αὐτενέργειαν» τῆς γινωσκούσης συνειδήσεως, ἀλλὰ ἀπλῶς θεωρεῖ ότι αὕτη ἐργάζεται εἰς τὸ νὰ ἀνεύρῃ ἐν τῷ ἀντικειμένῳ καὶ ἔξω καὶ σνεξαρτήτως τῆς ἐνεργείας τῆς γνώσεως ὅλᾳ τὰς κατ' ἵδιαν στοιχεῖα τοῦ ἀντικειμένου. Γνῶσις εἶναι διὰ τὸν ἐμπειρισμὸν ἢ ἀνάλυσις τῶν ἀντικειμένων εἰς τὰ στοιχεῖα των καὶ ἡ διὰ ἀφαιρέσεως ἐξ αὐτῶν θεμελίωσις μιᾶς διὰ τὴν συνείδησιν ἀντιληπτῆς ἐνότητος. Ἐδῶ εἶναι ἡ γνῶσις κατ' ἵδεαν τούλαχιστον πεπερασμένη, δσον καὶ τὰ στοιχεῖα τοῦ ἀντικειμένου, διότι ἀφορᾷ τὸν καθορισμὸν δεδομένου τινος αἰσθητοῦ, καὶ ὅχι ἐνὸς ἀντικειμένου τὸ δποῖον δημιουργεῖται ἀκριβῶς τὸ πρῶτον διὰ τοῦ προϊόντος ὄρισμοῦ αὐτοῦ. Ἐδῶ εἶναι δυνατὴ μία ἀπόλυτος γνῶσις συγκεκριμένου ὅντος. Ὁ ἴσχυρισμὸς οὗτος εἰς δν κατ' ἀνάγκην θὰ ἔπεστε νὰ καταλήξῃ ὁ ἐμπειρισμὸς, ἐὰν ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος δὲν ἥμφισβήτει τὸ ἀληθὲς τῆς αἰσθήσεως, καλεῖται δόγματισμός.

Μεταξὺ τῶν δύο αὐτῶν φευμάτων παλαίει ἡ ἀνθρώπιτης. Ὁ ἐμπειρισμὸς εἶναι ἡ φιλοσοφία τῶν πολλῶν, ἔκείνων οἱ δποῖοι δὲν ἔλευθερώνονται ἀπὸ τὰς πλάνας τοῦ κοινοῦ γοῦ, τοῦ μοιραίως θεωροῦντος τὰ ἀντικείμενα ὡς δεδομένα· ἡ ἴδεοκρατία εἶναι κτῆμα τῶν δλίγων οἱ δποῖοι ἔχουν τὴν εἰδικὴν ἴκανότητα τοῦ ἐπιστρέφειν εἰς ἑαυτόν. Τὴν ἀντίθεσιν αὐτὴν ἔχει διαφορὰς πρὸ ὄφθαλμῶν ἐν Natorp, γράφων περὶ τῶν ἴδεῶν, δηλαδὴ περὶ τῶν ἀρχῶν τῆς γνώσεως. Τὸ ἔργον του ἀποτελεῖ τῷ ὅντι τὴν γνωσεολογίαν τῆς ἴδεοκρατίας, ὅπως αὕτη ἐμφανίζεται ἡ ὁρθώτερον ἀποκαλύπτεται εἰς τοὺς πλατωνικὸν διαλόγους καὶ διατυπόῦται ὑπὸ τοῦ Natorp, μὲ διαρκῶς ἐστραμμένην τὴν προσοχὴν πρὸς τὰς πλάνας τοῦ ψυχολογισμοῦ καὶ γενικῶς τοῦ ἐμπειρισμοῦ. Ἐν τούτῳ κυρίως ἔγκειται ἡ ἀξία καὶ ἡ ὑπεριστορικὴ ζωὴ τοῦ ἔργου.

Ἡ θεώρια τῆς γνώσεως εἶναι τὸ ἀμετάβλητον κριτήριον ἐν τῇ ιστορίᾳ τῆς ἐπιστήμης. Μετὰ τὰς περιόδους τῆς μεγάλης ἀναπτύξεως τῶν εἰδικῶν γνώσεων, αἴτινες διαιροῦν ἐπ' ἀπειρον τὴν πνευματικὴν ἐνέργειαν, εἶναι ἀναγκαία ἡ συγκεντρωτικὴ ἐνέργεια τῆς συνειδήσεως. Πολλαὶ μεμονωμέναι γνώσεις, δσον πρακτικῶς χρήσιμοι, δσυν σπουδαῖαι καὶ ἀν εἶναι, δὲν ἀποτελοῦν ἐπιστήμην. Ἡ γνῶσις πληροῦται ἐν τῇ ἐνότητι τῶν γνώσεων καὶ μόνον ἡ ἐνότης τῶν γνώσεων εἶναι ἐπιστήμη. Ἐφ' δσον γνῶσις καὶ συνείδησις συμπίπτουν (καὶ ἐδὼ βεβαίως δὲν ἐννοοῦμεν τὴν συνείδησιν ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ ἀσυνείδητον ἢ τὸ ὑποσυνείδητον) θὰ συμπίπτουν ἐ-

πίσης ἐνότης καὶ ἐπιστήμη. Ὡς ἐνότης τῶν ἐπιστημῶν ὅμως δὲν δύναται βεβαίως γὰρ γοηθῆ ὡς μία ἐνοποίησις τῶν ἀντικειμένων τῆς γνώσεως, οὔτε, ὅπως συνήθως σκέπτονται οἱ ἐμπειρικοί, ὡς ἐνοποίησις μεθόδων, διὰ τῆς ἐφαρμογῆς μιᾶς μεθόδου ἐφ' ὅλου τοῦ πεδίου τοῦ ἐπιστητοῦ, καὶ δὴ τῆς μεθόδου τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν· ἡ ἐνότης τῶν ἐπιστημῶν κεῖται, ὑπὲρ τὰς πολλαπλὰς δυνατὰς μεθόδους, εἰς τὰς ἀρχὰς τὰς διεπούσας ἀπολύτως τὸ ἐπιστημονικὸν συνειδός, καὶ θεμελιούσας, τουτέστι δικαιολογούσας τὴν πολλότητα τῶν μεθόδων καὶ τῶν ἐπιστημῶν. Διὰ τῆς θεμελιώσεως ἀκολούθως τῶν μεθόδων αὐτῶν εἰς μίαν τελικῶς ἀρχὴν τελειοῦται ἡ ἐνότης τῶν ἐπιστημῶν, ἐνῷ αὗται κατὰ τὴν ἔκτασιν τῆς ἐρεύνης καὶ κατὰ τὸ περιεχόμενον θὰ μένουν πάντοτε ἀπειροι. Τὴν θεμελίωσιν τῆς ἐνότητος τῆς γνώσεως ἐπιτελεῖ ἡ θεωρία τῆς γνώσεως.

Μετὰ τὰς ἐκθαμβωτικὰς προόδους τόσον τῶν ἰστορικῶν ὅσον καὶ τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα καὶ ἵδιᾳ μετὰ τὴν ἐπέκτασιν τῆς φυσικομαθηματικῆς ἐρεύνης ἐπὶ τοῦ πεδίου τῶν ψυχικῶν φαινομένων, ἡ θεωρία τῆς γνώσεως εἶχε περιπέσει εἰς τὴν λήθην καὶ μαζὶ μὲν αὐτὴν ἡ φιλοσοφία. Ἡ ἐρώτησις, διατὰ αὐτὸν τὸ ὅποιον γιγνώσκομεν, δέχι μόνον μᾶς φαίνεται, ἀλλὰ εἶναι καὶ ἀληθές, δὲν ἐστενοχώρει κανένα. Ἄλλοι ἔθεταν τὴν ἐπιστήμην εἰς τὴν ὑπηρεσίαν πρακτικῶν σκοπῶν καὶ ἄλλοι ἐτόνιζον τὸ ἀδύνατον τῆς ἀληθείας. Εἰς αὐτὸν τὸ σημεῖον ἀγεπήδησε ἡ νεοκαντιανὴ ἀντίδρασις. Εἶναι φυσικὸν ἐπομένως ὅτι δὲ νεοκαντισμὸς ἐστράφη ἵδιᾳ πρὸς τὸ γνωσεολογικὸν πρόβλημα καὶ ἴδιαίτατα πρὸς τὴν καταπολέμησιν τοῦ ἐμπειρισμοῦ ὑπὸ τὰς νεωτέρας του μορφάς, τὸν ψυχολογισμὸν καὶ τὸν βιολογισμὸν. Τὸ πνεῦμα αὐτὸν διαφαίνεται εἰς ὅλοκληρον τὸ ἔργον περὶ Πλάτωνος τοῦ Natorp. Ἀποτελεῖ τὴν δύναμιν, ἀλλὰ καὶ τὴν στενότητα αὐτοῦ. Εἰς τὸν ἀγῶνα μεταξὺ ἐμπειρικοῦ δογματισμοῦ καὶ κριτικοῦ ἴδειλισμοῦ, τὸν διήκεντα διὸ ὅλης τῆς ἰστορίας, τὸν κατ' ἔξοχὴν ἀναζωογονηθέντα ὑπὸ τοῦ νεοκαντισμοῦ, εἰσῆλθε δὲ Natorp, φέρων μεθ' ἑαυτοῦ τὴν δύναμιν τῆς πλατωνικῆς μορφῆς καὶ τὸ βάρος τῆς ἰστορίας. Ἡ νεοκαντιανὴ γνωσεολογία, ἐνωθεῖσα καὶ βασίμως ἐνωθεῖσα καὶ συγχωνευθεῖσα μὲ τὴν πλατωνικὴν θεωρίαν, ἀπέκτησε νέαν ζωὴν καὶ, διεργάτης τατον διὰ τὸν εἰς τὰς ἀρχὰς του κάπως στενὸν νεοκαντισμόν, πολὺ μεγαλειτέραν ἔκτασιν.

"Ηδη κατανοεῖται καὶ ἡ κεντρικὴ θέσις τὴν δποίαν κατέχει διὰ τὴν σύγχρονον σκέψιν τὸ παρόν ἔργον, τύσον ὡς κοιτικὴ γνωσεολογία δσον καὶ ὡς ἐνωτικὸς κρίκος τῆς ἀρχαίας καὶ τῆς συγχρόνου Ιδεοκρατίας.

ΚΩΝΣΤ. ΤΣΑΤΣΟΣ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΕΠ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
